

زیرساخت‌ها و کیفیت زندگی (مورد مطالعه روستاهای شهرستان طارم

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۸/۲۶ تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۹/۱۰/۲۴

مجید محمدی^۱ محبوبه بابایی^{۲*} عالیه شکرپیگی^۳

- ۱- دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
- ۲- استادیار گروه علوم اجتماعی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران.
- ۳- استادیار گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

کیفیت زندگی می‌تواند متأثر از عوامل و مؤلفه‌های زیادی باشد که برخی از این عوامل مربوط به زیرساخت‌های روستایی (نظیر راه، حمل و نقل عمومی، خانه بهداشت، مدرسه و...) و برخی دیگر نیز مربوط به ویژگی‌های شخصی و فردی افراد (نظیر سن، جنس، وضعیت تأهل و...) می‌باشد. پژوهش حاضر با هدف سنجش زیرساخت‌ها و کیفیت زندگی روستاییان در شهرستان طارم انجام شده است که بدین منظور از روش توصیفی-تحلیلی و پیمایش میدانی استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش را روستاییان شهرستان طارم تشکیل می‌دهند که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و روش تعیین حجم نمونه کوکران تعداد ۳۷۱ نفر انتخاب و پرسش‌نامه به صورت تصادفی ساده بین آن‌ها توزیع شده است. داده‌های جمع‌آوری شده از طریق نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. از آزمون آماری رگرسیون چندمتغیره و ضریب همبستگی پیرسون جهت سنجش میزان تأثیرگذاری عوامل مذکور بر کیفیت زندگی روستاییان استفاده شده است که یافته‌های به دست آمده نشان داد که از بین عوامل فردی (سن، جنسیت، تحصیلات، بعدخانوار، وضعیت تأهل، مقدار زمین زیر کشت، میزان درآمد، نوع کار، نوع محصول زراعی و نوع محصول باغی) تنها بین متغیرهای میزان درآمد، مقدار زمین زیر کشت و نوع محصول باغی با متغیر وابسته (کیفیت زندگی) رابطه معناداری وجود داشت و همچنین بین عوامل مستقل (زیرساخت‌های کشاورزی، زیرساخت‌های کالبدی، زیرساخت‌های نهادی و زیرساخت‌های اجتماعی) تنها بین زیرساخت‌های نهادی با متغیر وابسته (کیفیت زندگی) تفاوت معناداری وجود نداشت و در خصوص نتیجه‌گیری کلی اینکه اکثریت حجم نمونه، کیفیت زندگی را در حد متوسط ارزیابی کرده‌اند.

واژه‌های کلیدی: کیفیت زندگی، زیرساخت‌های کشاورزی، زیرساخت‌های اجتماعی، زیرساخت‌های کالبدی، زیرساخت‌های نهادی.

مقدمه

کیفیت زندگی یکی از مهمترین مسائل پیش روی جهان امروز و از مباحث اساسی در تکوین سیاست گذاری اجتماعی محسوب می‌شود که موضوعاتی چون رفاه، ارتقاء کیفیت زندگی سلامت محور، رفع نیازهای اساسی زندگی روبه رشد و رضایت بخش، نوع دوستی و از خودگذشتگی در میان اجتماعات رادر بر می‌گیرد با توجه به مهم بودن کیفیت زندگی برای افراد جامعه تلاش برای ارتقاء آن از اصلی‌ترین اصول و اولویت‌های برنامه ریزان و سیاست گذاران اجتماعی و مدیران و مسئولان حکومتی در هر جامعه و کشوری است (Lee et al, 2008: 1207). کیفیت زندگی وضعیتی است که یک فرد از امکانات مهم موجود در زندگی بر خوردار شده و لذت می‌برد. این امکانات از فرصت‌ها و محدودیت‌های فرد در زندگی ناشی شده و در تعامل عوامل فردی و محیطی منعکس می‌شود. امروزه کیفیت زندگی، یکی از چارچوب‌های نظری قابل قبول در بررسی شرایط زندگی جوامع مختلف به شمار می‌رود. کیفیت زندگی، وضعیت فرد و یا افراد یک جامعه را با توجه به عوامل برون زایی نظیر فن آوری تولید، زیر ساخت‌ها، نهادهای اجتماعی، روابط اجتماعی، محیط زیست و مانند آنها تحت تأثیر قرار می‌دهد (باسخا و دیگران، ۱۳۹۰: ۳۷). در ایران در برنامه‌های توسعه قبل از انقلاب به گونه‌های مختلف و هر چند ناچیز به کیفیت زندگی توجه شده است اما پس از پیروزی انقلاب شکوه مند اسلامی با تشکیل نهادهایی چون بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، جهاد سازندگی، مراکز خدمات روستایی و عشایری، شوراهای اسلامی، کمیته امداد امام خمینی (ره)، هیات‌های هفت نفره واگذاری زمین، مشاع‌های روستایی، خانه همیار، طرح شهید رجایی و سایر نهادهای انقلابی، تلاش شد تا به بهزیستی و بهبود وضعیت اجتماعی، اقتصادی و بهداشتی روستاییان کمک شود. (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۸: ۱۱۲) اما چالش‌های مربوط به مناطق روستایی، مانند مقیاس کوچک و پراکندگی جمعیت، تراکم یازیستی جمعیت و پراکندگی ساکن و سکونتگاه‌های روستایی از یکدیگر و انزوای جغرافیایی آنها، راه‌های ارتباطی و شبکه حمل و نقل نامناسب و ناکارآمد اجرای سیاست‌های لازم برای بهبود کیفیت زندگی روستایی را پیچیده تر کرده است (رضوانی و منصوریان، ۱۳۸۷: ۳) در طول تاریخ روستاییان همواره مناسب و مستعدترین عرصه‌های طبیعی و منابع پر بارده این سرزمین را برای اشتغال و اسکان در اختیار داشته‌اند و به حق در حد اطلاعات و مهارت‌های خود در راستای تأمین غذا و مواد خام صنعتی برای همه جامعه سرسختانه و مجدانه کوشیده اند این کوشش و تلاش روستاییان همواره با مشکلاتی همراه بوده است که در بسیاری از موارد و به خصوص در دهه‌های اخیر، بسیاری از آنها با مشکلات زیادی روبه رفته‌اند و به این دلیل لاجرم یا موجب کوچ آنان از روستاها و هجوم آنان به مناطق شهری شده و یا کیفیت زندگی آنان در سطح پایینی قرار داده است (آزادی و دیگران، ۱۳۹۲) بر اساس نتایج سرشماری جمعیت در سال ۱۳۹۰، کمتر از ۲۹ درصد از جمعیت کشور روستایی هستند (مرکز آمار ایران) بر مبنای بررسی تحولات کیفیت زندگی در ایران پس از سالهای ۶۵ تا ۸۵ ایران طی این ۲۰ سال از نظر کیفیت زندگی در دنیا سطح متوسط روبه پایین قرار داشته است گرچه در بهبود شاخص‌های آموزشی و برخی شاخص‌های مربوط به بهداشت و توسعه جنسیتی تحولات مثبتی را تجربه کرده اما در بهبود شاخص‌های درآمدی، اشتغال و فقر وضعیت قانع کننده و رضایت بخشی نداشته است طی این مدت میزان فقر مطلق در جامعه بسیار کاهش یافته اما بر دامنه فقر نسبی به ویژه در مناطق روستایی افزوده شده است. درآمدهای پایین، افزایش نرخ بیکاری و تورم از مهمترین دلایل اقتصادی این امر بوده است (عنبری،

کیفیت زندگی بیش از هر چیز امری است نسبی و برای تعریف و سنجش آن معیار مطلق و جامع و جهانشمولی وجود ندارد که در همه جا مصداق داشته باشد. مفهومی است که به شدت متأثر از زمان و مکان است. عوامل مؤثر بر آن، بسته به دوره زمانی و مکان جغرافیایی و شرایط فرهنگی تغییر می کنند. مؤلفه های کیفیت زندگی براساس ارزش های فردی و اجتماعی و ملی تعریف می شوند. شکی نیست که واقعیت ها و شرایط عینی جامعه و وضعیت مادی زندگی فرد نیز در آن نقش تعیین کننده دارند. امروزه یکی از مهمترین شاخص های پیشرفت اجتماع، کیفیت زندگی است از طرفی بهبود کیفیت زندگی می تواند زمینه های دیگر توسعه مانند توسعه اجتماعی، اقتصادی و کالبدی رادرمناطق روستایی به همراه داشته باشد. به هرجهت، کیفیت زندگی به عنوان یک اصطلاح کلی، مفهومی برای نشان دادن چگونگی برآورده شدن نیازهای انسانی و هم چنین معیاری برای ادراک رضایت وعدم رضایت افراد و گروه ها از ابعاد مختلف زندگی است. ساکنین نواحی روستایی امروزه به نسبت ساکنین شهرها کمتر مورد توجه قرار می گیرند این بی مهری، بهبود زندگی آنان را با چالش روبرو می سازد تا جایی که سطح رضایتمندی از حضور در این نواحی پایین می یابد و در مرحله بعد است که کم کم مهاجرت ها شروع می شود و ساکنین روستاها به سمت شهرها مهاجرت می کنند. شهرستان طارم یکی از جمله شهرستان هایی است که از نظر منابع وامکانات نسبت به شهرستان های دیگر استان زنجان از درجه مطلوبی برخوردار است و اکثر ساکنین این شهرستان از وضعیت رفاهی بالاتری در مقایسه با سایر شهرستان ها برخوردار هستند.

جدول ۱: رتبه بندی شهرستان های استان زنجان از نظر رفاه اجتماعی

شهرستان	ابهر	ایجرود	خدابنده	خرمدره	زنجان	طارم	ماهانشان
رتبه	۲	۵	۷	۴	۱	۳	۶

منبع: لطفی وسجاسی قیداری، ۱۳۹۰

بر این اساس این مسئله همیشه دغدغه وسوال اصلی پژوهشگر بوده که کیفیت زندگی در شهرستان طارم با داشتن رتبه سوم از نظر میزان رفاه اجتماعی، الیخصوص در روستاهای این شهرستان چگونه می تواند باشد. در این راستا در این پژوهش سعی داریم تا با مطالعه به بررسی زیرساخت ها و کیفیت زندگی به ارزیابی ب کیفیت زندگی در روستاهای شهرستان طارم بپردازیم. تا شاید گامی در جهت بهبود وضع موجود و ارتقای سطح کیفیت زندگی روستاییان باشد. و همچنین زمینه ای برای مطالعات بعدی و ارزیابی سیاستهای اجرا شده برای روستا از دید ساکنان آن باشد.

پیشینه پژوهش

کرد (۱۳۹۵) در پژوهش خود که با عنوان واکاوی وضعیت اقتصادی و کالبدی نواحی روستایی در ارتباط با کیفیت زندگی روستائینان شهرستان چابهار که به روش توصیفی _تحلیلی انجام دادند. نتایج یافته ها نشان داد که میزان رضایت مندی از کیفیت زندگی روستائینان شهرستان چابهار در شرایط مناسبی نیست؛ چرا که براساس شاخص های اقتصادی ضریب برخورداری از درآمد مناسب، تأمین نیازهای

اولیه زندگی، پس انداز سالیانه و وضعیت اشتغال در روستاها نامناسب بوده است. در خصوص سطح کیفیت زیرساخت‌ها، نسبت برخورداری از برق، تلفن و آنتن دهی رادیو و تلویزیون در شرایط مساعدی بوده و سایر شاخص‌ها مانند دسترسی به راه ارتباطی، وسایل حمل و نقل عمومی، برخورداری از آب آشامیدنی سالم، جایگاه توزیع مواد سوختی و دسترسی به خدمات مالی و اعتباری ضعیف ارزیابی شده است. همچنین به لحاظ کیفیت محیط سکونتی، تنها وضعیت واحد مسکونی از حیث اندازه و زیربنا مناسب بوده و سایر شاخص‌ها مانند مقاوم بودن در مقابل خطرات طبیعی، استفاده از مواد و مصالح مقاوم، شکل و فرم زیبایی، جدا بودن محل نگهداری دام، روش‌های جمع‌آوری زباله، داشتن جایگاه دفن زباله و شبکه فاضلاب دارای شرایط مساعدی نبوده است. علی بیگی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهش خود با عنوان سنجش و ارزیابی کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه‌ی موردی: دهستان زنگوان، استان ایلام) که با استفاده از شاخص‌های ذهنی، سطوح و اختلاف کیفیت زندگی در نه سکونتگاه روستایی دهستان زنگوان، به روش توصیفی-تحلیلی انجام داده‌اند. نتایج تحقیق حاکی از نامناسب بودن وضعیت شاخص‌های کیفیت زندگی در روستاهای دهستان زنگوان است؛ به گونه‌ای که بر اساس دیدگاه‌های جامعه‌ی نمونه، کیفیت آموزش، کیفیت اوقات فراغت، کیفیت محیط مسکونی، کیفیت زیرساخت‌ها، کیفیت درآمد و اشتغال و کیفیت محیطی، پایین‌تر از حد متوسط ارزیابی شده‌اند. مؤلفه‌ی کیفیت سلامت و امنیت نیز در حد متوسط بوده است. همچنین، رابطه‌ی معنادار مثبتی بین جمعیت و سطح کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه، مشاهده شده است. آزادی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهش خود با عنوان ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی استان ایلام (مطالعه‌ی موردی دهستان کارزان)، که براساس مؤلفه‌های ابعاد اجتماعی (کیفیت آموزش-کیفیت سلامت و امنیت-کیفیت اوقات فراغت)، کیفیت کالبدی (کیفیت محیط مسکونی-کیفیت زیرساخت‌ها)، بعد محیطی (کیفیت محیطی)، بعد اقتصادی (کیفیت اشتغال و درآمد)، انجام داده‌اند. یافته‌های پژوهش نشان داد که غیر از مؤلفه کیفیت محیط مسکونی سایر مؤلفه‌های مورد بررسی برای سنجش کیفیت زندگی پایین‌تر از حد متوسط هستند و همچنین در این مطالعه رابطه معناداری بین جمعیت و سطح کیفیت زندگی مشاهده گردید. کوچکی نژاد و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهش خود با عنوان بررسی و سنجش کیفیت زندگی در نواحی روستایی بخش مرکزی شهرستان کرمانشاه به این نتیجه رسیدند که از بین هفت معیار اصلی بررسی شده مرتبط با کیفیت زندگی، سه معیار کیفیت زیرساخت‌ها، کیفیت اشتغال و درآمد و کیفیت سلامت و امنیت در سطح بالای رضایتمندی ساکنین قرار دارد.

مبانی نظری

کیفیت زندگی روستایی

از لحاظ تاریخی اولین تلاش‌ها برای اندازه‌گیری کیفیت زندگی از جنبش شاخص‌های اجتماعی نشأت گرفته است (biderman, 1974:27).

کیفیت زندگی روستایی عبارتست از: چگونگی شرایط و وضعیت عینی زندگی خانواده‌ها و روستاها (رضوانی و منصوریان، ۱۳۸۷: ۵) شورتال^۱ (۲۰۰۸) در اندازه گیری کیفیت زندگی افراد روستایی تنها به واقعیات قابل مشاهده و ملموس همان کیفیت عینی زندگی تاکید دارد. در مقابل نورمان^۲ (۲۰۰۷) برای سنجش کیفیت زندگی روستاییان بعد ذهنی کیفیت زندگی رادرسرلوحه مطالعات خود قرار می دهد (حیدری، ۱۳۹۲). رمزی و اسمیت^۳ در سنجش کیفیت زندگی روستاییان به دیدگاه آمیزشی و ترکیبی معتقد هستند و بر این باورند که تلفیق وضعیت عینی زندگی روستاییان با ارزیابی ذهنی‌های آنها معرف کیفیت زندگی در مناطق روستایی می‌باشد. پیرامون ارتقای شاخص‌های کیفیت زندگی در مناطق روستایی بسیاری براین اعتقاد هستند که پایین بودن شاخص‌های کیفیت زندگی در مناطق روستایی مشکلات متعدد بعدی از جمله تشدید بیکاری، به مخاطره انداختن امنیت شغلی، درآمد، تغذیه، تضعیف اعتماد اجتماعی و نهادی و کیفیت محیط را به دنبال می‌آورد. (Paul and kumar, 2005) بلوک^۴ (۲۰۰۵) بر این باور است کیفیت زندگی انعکاسی از شرایط محیطی، اجتماعی، اقتصادی و غیره در مناطق روستایی می‌باشد که بستر را جهت نظارت بر برنامه ریزی توسعه جوامع روستایی مهیا می سازد و به عبارتی ابزاری قدرتمند در این زمینه می‌باشد. غایت نهایی بررسی کیفیت زندگی افراد روستایی نیل به این مهم است که زمینه یک زندگی مطلوب را برای جوامع روستایی مهیا ساخته و متعاقب آن احساس هدفمند بودن و احساس لذت د بطن آن مستتر باشد. (fisher, 1995: 26) بلوم^۵ معتقد است برای درک درست از کیفیت زندگی روستایی باید متکی به درک روشنی از رابطه مناطق روستایی به اقتصاد شهری و جهانی بود در شکل زیر نوعی جریان بین مراکز منطقه ای روستایی، شهری و جهان نشان داده شده است. بطوریکه اصولاً محصولات کشاورزی مناطق روستایی به عنوان مواد غذایی به مناطق شهری و گاهی اوقات به بازارهای جهانی عرضه شده است علاوه بر این مناطق روستایی بدون داشتن هیچ حزب کارگری، به عنوان یک منبع کار در بخش تولیدی در برخی موارد توسط فرصت‌های شغلی خارجی و یا از فشار نداشتن زمین زراعی و پایین بودن دستمزدهای کشاورزی از کشور خارج شده اند در این روند مناطق روستایی به عنوان تولید محصولات و همچنین برخی خدمات بوده است. بعلاوه دستمزدهای ارسالی از مهاجرانی که خانواده‌های خود را برای مشاغل شهری و خارج از کشور ترک کرده اند به برخی از منابع جوامع روستایی کمک کرده است. (Val, 2001: 3 bloom, et)

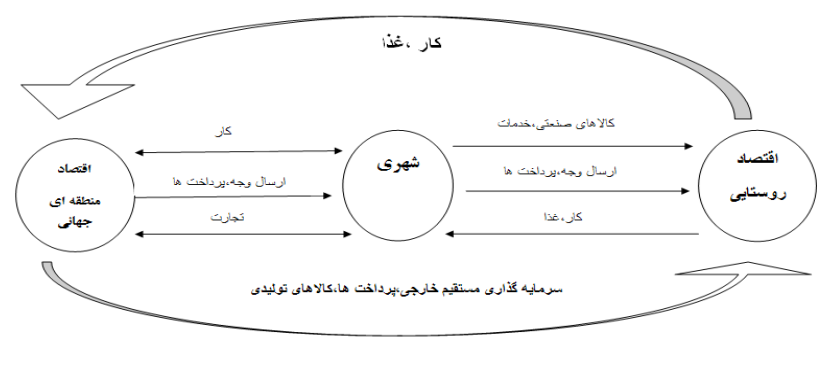
¹ . Shortal

² . Norman

³ . Remzi and Smith

⁴ . Blok

⁵ . bloom

منبع: (bloom, et al,2001:33)

زیرساخت‌های روستایی

زیرساخت‌های روستایی شامل نظام کالبدی انسانی و اشکال نهادی سرمایه که ساکنان مناطق روستایی را قادر به بهتر کردن فعالیت‌های تولید و فرایند و توزیع کند به گونه ای که منجر به بهبود کیفیت زندگی شود. اساسی‌ترین زیرساخت‌های روستایی شامل: جاده‌های روستایی، بازارها در شهرهای کوچک روستایی و امکان تأمین آب روستایی است همچنین زیرساخت‌های روستا شامل: تأسیسات زیربنایی اجتماعی است که ضروری‌ترین آن همان سلامت روستایی و امکانات آموزشی است در بالاترین سطح توسعه شامل: برق رسانی، امکانات ارتباطات از راه دور و دسترسی به وسایل جمعی مثل: رادیو، تلویزیون، و کامپیوتر است. زیرساخت‌های روستایی مفهوم خیلی گسترده ای (غیر دقیق و پراکنده) است. یک تعریف از این مفهوم مرتبط با ضرورت‌های توسعه کشاورزی است عبارتند از: عمده‌ترین و مهم‌ترین مشاغل روستاییان در نواحی روستایی خاص و کاهش فقر این دو، همه موارد زیرساخت‌های روستایی را در بر می‌گیرد و بر روی نحوه طراحی و برنامه ریزی برای توسعه روستایی نقش مؤثری دارند (ازکیا، ۱۳۸۷: ۲۰). کشاورزی، مجزای از توسعه زیرساخت‌های کالبدی، آموزش و سلامت روستایی یا حتی سیاست توسعه شهری درست نمی‌تواند توسعه یابد (بانک جهانی، ۱۹۹۳). زیرساخت‌های روستایی را می‌توان از طریق ویژگی‌های آن نیز تعریف نمود: داشتن تجهیزات سرمایه ای سنگین بیشتر از حد متعارف توسط ساکنان مناطق روستایی، مخارج (هزینه ای) سرمایه ای آغازین هنگفت، سودمندی‌های عایدی (بدست آمده) برای همه اعضای جامعه (یابه حساب آوردن همه افراد در استفاده از امکانات) و تجهیزات بهره برداری‌های قابل انعطاف سرمایه بر خدمات یک ساله (ازکیا، ۱۳۸۷: ۲۲) چهار نوع عمده تأسیسات زیربنایی (زیرساختی) روستایی عبارتند از: ۱- زیرساخت‌های کالبدی روستا: جاده، دسترسی جاده ای، جاده ریلی، جاده فرعی، حمل و نقل، پیاده روها، قایق‌ها، پل‌ها، امکانات خدمات عمومی (همگانی)، ساختمانها، تجهیزات، ماشین آلات، خدمات تلفن روستایی و دفاتر پست (بابایی، ۱۳۹۵: ۲۳). زیرساخت‌های اجتماعی روستایی: امکانات سلامتی مثل: بیمارستان، درمانگاه‌ها، خدمات سلامتی مربوط به دوره بارداری- امکانات آموزشی: مدرسه، دبیرستان- برق رسانی روستایی، تأمین برق و آب. ۳- زیرساخت‌های نهادی روستایی: سازمان دهی‌های روستایی: تعاونی‌ها، انجمن‌های کشاورزان- موسسات و طرح‌های روستا محور: طرح‌های

اجتماعات، نهادهای مالی: بانکها، نهادهای اتحادیه-امکانات تحقیقات کشاورزی-خدمات اصلاح خاک- حمایت از حیوانات. ۴- زیرساختهای کشاورزی روستایی: نظام آماده سازی وپاکسازی زمین-سیستم ارائه تجهیزات کشاورزی، بذر (بذرافشانی)، باروری زمین(حاصلخیزی)، سموم دفع آفات نباتی(آفت کشیها) امکانات بهبودتوسعه جاده ای کشاورزی-امکانات آبیاری کانالهای آبیاری ورودها، چاهها، شبکه زهکشیها، سدها، امکانات انبارداری: سیلوها، انبارها، امکانات انبارداری درهواای باز(همان، ۲۵).

روش تحقیق

روش اجرا این پژوهش از نوع پیمایشی است که همراه با پرسشنامه و مصاحبه حضوری انجام شده است. این پژوهش از نوع مطالعات پهنانگر، (کمی) بوده که می تواند قابلیت آزمون پذیری و تعمیم پذیری داشته باشد و از لحاظ تحلیلی، توصیفی و تبیینی بوده و همچنین از لحاظ زمانی مقطعی، و از لحاظ هدف تحقیق کاربردی می باشد. جامعه آماری این پژوهش عبارتست از روستاییان شهرستان طارم می باشد. ما در بین روستاهای شهرستان که بیش از ۱۰۰ روستای باشد (۱۰ روستا در بخش مرکزی و ۱۰ روستا در بخش چورزق) تعداد ۲۰ روستا را به روش نمونه گیری تصادفی سیستماتیک انتخاب کرده ایم، روش کار ما به این صورت بود که ابتدا لیستی از روستاهای شهرستان طارم انتخاب کردیم، و از یک تا صد شماره گذاری کردیم روستاییان شهرستان و شمارههایی را که به ۰ و ۵ ختم می شدند را به عنوان حجم نمونه انتخاب کردیم که شامل ۲۰ روستا شد.

جدول ۲. روستاهای مورد مطالعه شهرستان طارم

کهنیا	روستاهای بخش چورزق	هزارود	روستاهای بخش مرکزی
جیا		کوهکن	
ونی سر		مامالان	
غلات		گیلوان	
شیت		تسکین	
انزر		قارقلی چم	
گوهر		گیلان کشه	
قاضی بلاغی		تشویر	
رزه بند		کرد آباد	
پاوه رود		محمدآباد	

از لحاظ تعیین حجم نمونه در این تحقیق از «روش برآورد حجم نمونه کوکران» نمونه‌هایی با فاصله اطمینان ۹۵٪ برآورد گردیده است، در واقع بارعایت سطح معنی داری اطمینان یا قابلیت اعتماد معین به ترتیب نمونه‌هایی با حجم ۳۷۱ نفر برای این پژوهش برآورد گردیده است در پژوهش حاضر سعی گردیده است با توجه به اینکه قادر به مصاحبه با کل اعضای جامعه آماری خود نبودیم به ناچار از نمونه گیری تصادفی ساده استفاده کرده ایم در واقع حجم کوچکی از جامعه آماری را انتخاب کرده و مطالعه خود را روی آن حجم انجام داده و نتایج آنرا به جامعه آماری تعمیم می دهیم. ابزار مورد استفاده در این تحقیق پرسشنامه محقق ساخته بوده که

جمعاً دارای ۵۰ سؤال می‌باشد. و بصورت مصاحبه ای از جامعه آماری، درمورد مسئله موردصورت گرفته است. بطوریکه برای توصیف متغیرها بر حسب سطوح از شاخص‌های پراکندگی و متمایل به مرکز استفاده شده است. برای تبیین روابط متغیرها از آزمون ضریب همبستگی برای تعیین شدت رابطه استفاده شده است. به منظور سنجش اعتبار درونی، ابتداءً روش اعتبار محتوا برای افزایش اعتبار پرسشنامه مورد استفاده قرار گرفت. در این روش با استفاده از مقیاس‌های آزمون شده در پژوهش‌های کیفیت زندگی و نظرخواهی از اساتید و کارشناسان؛ گام اول برداشته شد. سپس پرسشنامه، نهایی و تکمیل شد. به منظور پایایی ابزار تحقیق، از آلفای کرونباخ استفاده گردید که مقادیر آن برای هر حوزه، به طور جداگانه در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۳. شاخص‌های کیفیت زندگی

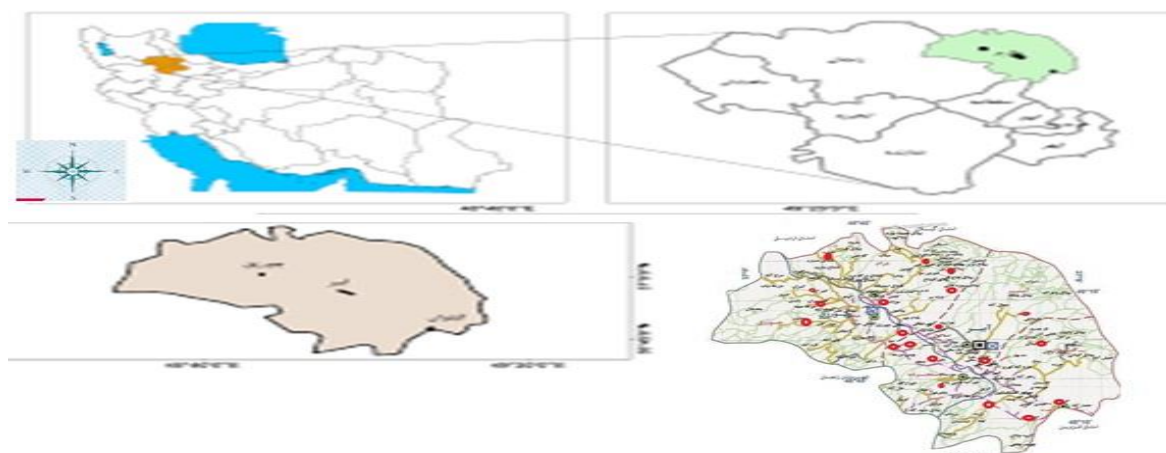
حوزه	شاخص‌ها	تعداد گویه	ضریب پایایی
کیفیت زندگی	سلامت جسمانی و عمومی، رفاه فردی و خانوادگی، میزان درآمد، موقعیت و جایگاه در روستا و سرمایه اجتماعی	۲۰	۰/۷۵
زیرساخت‌های کشاورزی	داشتن امکانات کشاورزی از قبیل (تراکتور، آب کشاورزی، زمین حاصلخیز) اعتبارات کشاورزی و داشتن انبار (فراوری محصولات)	۶	۰/۷۹
زیرساخت‌های کالبدی	داشتن مسکن نوساز، رضایت از وجود مراکز فرهنگی و مذهبی (مسجد)، وجود امکانات مناسب مسکونی (سیستم گرمایشی و سرمایشی، تجهیزات زندگی)، امکانات خدمات عمومی (نانوایی، دسترسی به جاده) و داشتن وسیله شخصی	۹	۰/۸۲
زیرساخت‌های نهادی	سازمان دهی‌های روستایی (تعاونی‌ها و شوراهای دهیاری)، بانک (تسهیلات بانکی) و حمایت‌های جهاد کشاورزی در روستا	۷	۰/۷۲
زیرساخت‌های اجتماعی	امکانات سلامتی (بیمارستان و درمانگاه) و امکانات آموزشی (مدرسه، مهدکودک) و داشتن آب آشامیدنی مناسب در روستا	۸	۰/۷۶

منبع: یافته‌های تحقیق

معرفی محدوده مورد مطالعه

شهرستان طارم، یکی از شهرستان‌های استان زنجان است. این شهرستان در شمال استان واقع شده و با استان‌های گیلان، قزوین و اردبیل همسایه می‌باشد. جمعیت این شهرستان بر طبق سرشماری سال ۱۳۹۰ خورشیدی، برابر با ۴۶،۶۱۶ نفر بوده است. مرکز این شهرستان، شهر آب بر می‌باشد. شهرستان طارم یکی از شهرستان‌های هفتگانه استان زنجان می‌باشد این شهرستان در بهمن ماه سال ۱۳۷۶ به مرکزیت شهر آب بر تأسیس گردیده و شامل دو بخش، پنج دهستان و ۱۵۵ آبادی می‌باشد که ۱۰۱ آبادی آن دارای سکنه و مابقی خالی از سکنه می‌باشند. این شهرستان از شمال به استان گیلان، از شرق به شهرستان قزوین از جنوب به شهرستان ابهر و از غرب به شهرستان زنجان محدود است. شهرستان طارم با مساحتی بالغ بر ۲۲۳۵

کیلومتر مربع درمدارهای جغرافیایی ۴۸ درجه و ۳۰ دقیقه تا ۴۹ درجه و ۱۴ دقیقه طول جغرافیایی از نصف‌النهار گرینویچ و ۳۶ درجه و تا ۳۸ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۱۳ دقیقه عرض شمال از خط استوا قرار گرفته است. شهرستان طارم دارای ناهمواریهای بسیار بوده و رودخانه پرآب و خروشان قزل اوزن، دره عمیقی را در آن ایجاد نموده که ارتفاع کف این رودخانه در گیلوان به کمتر از ۴۰۰ متر از سطح دریا رسیده و طرفین آن رشته کوههایی قرار گرفته که ارتفاع برخی از قله آن به بیش از ۲۸۰۰ متر بالغ می‌گردد. سهم شهرستان طارم از کل جمعیت استان حدود ۵ درصد بوده و همچنین سهم مساحت آن از استان ۱۰ درصد می‌باشد عبور رودخانه قزل اوزن به عنوان شاه‌رگ حیاتی از این شهرستان توانمندی‌های کشاورزی را دو چندان نموده و باعث رشد، توسعه و رونق اقتصادی منطقه گردیده، تاحدی که به عنوان قطب کشاورزی مخصوصاً در زمینه تولید محصول زیتون (۲۷٪ زیتون کل کشور) این منطقه را به عنوان منطقه استراتژیک کشاورزی استان معرفی می‌نماید... (وبگاه دانشگاه علوم پزشکی استان زنجان).

شکل شماره ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه
(database Geosciences of Iran, 2015 Source: Digital layers)

تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی براساس تکمیل و جمع‌آوری پرسشنامه نشان داد که از لحاظ شاخص سن، گزینه ۳۵ تا ۱۵ سال با میزان ۴۵/۳ درصد، شاخص جنسیت، متغیر مردها با میزان ۸۶/۳ درصد و متغیر زنان با میزان ۱۲/۱ درصد، در شاخص تأهل متغیر متأهل با میزان ۶۶ درصد و مجرد با میزان ۱/۲۶ درصد، شاخص بعد خانوار، گزینه ۳-۴ نفر ۴۴/۵ درصد، شاخص میزان درآمد ماهیانه، گزینه بین ۱ تا ۲ میلیون تومان با میزان ۵۱/۷ درصد، شاخص نوع شغل، گزینه کارآزاد غیر کشاورزی با میزان ۲۹/۹ درصد، شاخص تحصیلات، گزینه دیپلم با میزان ۳۸/۳ درصد، شاخص مقدار زمین زیر کشت، گزینه ۲-۴ هکتار با میزان ۴۸/۲ درصد، شاخص نوع محصولات زراعی، محصول سیب زمینی با میزان ۳۸/۸ درصد و شاخص نوع محصول باغی، محصول زیتون

بامیزان ۵۰/۹ درصد بیشترین و کمترین پاسخها را به خود اختصاص داده اند. در جدول زیر نتایج آمار توصیفی نشان داده شده است.

جدول ۴: اطلاعات توصیفی پاسخگویان

شاخص	متغیر	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
سن	۱۵-۳۵	۱۶۸	۴۶/۳	۴۶/۳
	۳۶-۵۵	۱۵۲	۴۱/۹	۸۸/۲
	۵۶ به بالا	۴۳	۱۱/۸	۱۰۰
جنسیت	مرد	۳۲۰	۸۷/۷	۸۷/۷
	زن	۴۵	۱۲/۳	۱۰۰
وضعیت تأهل	مجرد	۹۷	۲۷/۶	۲۷/۶
	متأهل	۲۴۵	۶۹/۸	۹۷/۴
	طلاق گرفته	۹	۲/۶	۱۰۰
بعدخانوار	۱-۲ نفر	۱۲۲	۳۴/۷	۳۴/۷
	۳-۴ نفر	۱۶۵	۴۶/۹	۸۱/۵
	۵ نفر و بیشتر	۶۵	۱۸/۴	۱۰۰
درآمد	کمتر از ۱ میلیون	۴۱	۱۲/۵	۱۲/۵
	بین ۱ تا ۲ میلیون	۱۹۲	۵۸/۴	۷۰/۹
	بیش از ۲ میلیون	۹۶	۲۹/۲	۱۰۰
نوع شغل	کشاورزی	۱۰۹	۳۳/۶	۳۳/۶
	کارآزاد	۱۱۱	۳۴/۳	۶۷/۹
	کارمند	۳۲	۹/۹	۱۰۰
تحصیلات	زیر دیپلم	۱۲۰	۳۲/۵	۳۲/۵
	دیپلم	۱۴۲	۳۸/۵	۷۱/۰
	فوق دیپلم بالاتر	۱۰۷	۲۹	۱۰۰
مقدار زمین	۱-۲ هکتار	۸۴	۲۲/۶	۲۳/۰
	۲-۴ هکتار	۱۷۹	۴۸/۲	۷۱/۹
	بیش از ۵ هکتار	۱۰۳	۲۷/۹	۱۰۰
محصول زراعی	سیر	۹۳	۲۵/۶	۲۵/۶
	سیب زمینی	۱۴۴	۳۹/۷	۶۵/۳
	پیاز	۳۱	۸/۵	۷۳/۸
	گوجه فرنگی	۳۹	۱۰/۷	۸۴/۶
	برنج	۲۹	۸/۰	۹۲/۶
	حبوبات	۱۳	۳/۶	۹۶/۱
	سبزیجات	۱۴	۳/۹	۱۰۰
محصول باغی	زیتون	۱۸۹	۵۰/۹	۵۰/۹
	انار	۱۰۹	۲۹/۴	۸۰/۳
	هلو	۳۴	۹/۲	۸۹/۵
	شفتالو	۲۱	۵/۷	۹۵/۲
	گیلاس	۱۸	۴/۹	۱۰۰

یافته‌های استنباطی

برای دستیابی به یافته‌ها براساس سطح سنجش متغیرها از آزمونهای آمستقل، تحلیل واریانس، ضریب همبستگی پیرسون و ضریب همبستگی تائوبی کندال استفاده شده است که به ترتیب براساس نوع متغیرها در جداول زیر آورده شده است

جدول ۶. نتایج آزمون فرضیه بر اساس آزمون T مستقل بر متغیر وابسته (کیفیت زندگی)

نوع ارتباط	سطح معناداری دو طرفه		آماره T		مقدار F	انحراف معیار	میگین	گروهها	متغیر	ردیف
	واریانس‌های نابرابر	واریانس‌های برابر	واریانس‌های نابرابر	واریانس‌های برابر						
رد	/۵۲۹	/۵۲۴	۸۶۱/۱-	/۶۳۸	/۰۱۲	۱/۴۷۷۷۴	۳/۱۶۷۵	مرد	جنسیت	۱
						۱/۷۱۹۲	۳/۱۱۸۹	زن		
تایید	/۰۰۰	/۰۰۰	۳/۸۳۷	۴/۲۵۳	۵/۱۴۰	۱/۴۴۱۵۶	۳/۲۳۴۵	دارم	وسيله شخصی	۲
						۱/۵۵۸۰۷	۲/۹۹۹۵	ندارم		

برای تحلیل و تبیین اینکه متغیر وابسته در سطح سنجش کمی و متغیرهای مستقل در سطح سنجش اسمی هستند از آزمون آمستقل استفاده می‌کنیم که خروجی جداول مذکور نشان می‌دهد با توجه به آماره t در دو متغیر و سطح معنی داری می‌توان نتیجه گرفت که بین جنسیت و کیفیت زندگی رابطه معناداری وجود ندارد اما در متغیر وسیله شخصی رابطه معناداری بین دو متغیر یعنی کیفیت زندگی و وسیله شخصی مشاهده می‌شود و می‌توان براین اساس نتیجه گرفت که داشتن وسیله شخصی بر کیفیت زندگی تأثیر دارد و می‌تواند میزان کیفیت زندگی روستاییان را افزایش دهد.

جدول شماره ۷. نتایج آزمون فرضیه‌ها بر اساس تحلیل واریانس بر متغیر وابسته (کیفیت زندگی)

رد	متغیر	میانگین	مقدار F	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین	سطح معناداری	نوع ارتباط
۱	نوع کار	۳/۱۶۹۳	۱/۱۰۷	۴۸۷۵۱	۱۰۲۵۳۱	۳۵۸	رد
۲	دوشغله بودن	۳/۱۹۳۱	۲/۶۶۵	۴۶۹۱۰	۱۰۲۹۹۱	۱۰۳۲	تایید
۳	نوع محصول زراعی	۳/۱۶۸۶	۱/۳۰۳	۴۸۸۹۰	۴۸۸۹۰	۲۵۵	رد
۴	نوع محصول باغی	۳/۴۴۱۷	۲/۳۹۸	۴۲۶۴۲	۰۲۵۳۱	۰۵۰	تایید

باتوجه به اینکه متغیر وابسته در سطح سنجش کمی و متغیرهای مستقل در سطح سنجش کیفی می‌باشند از آنالیز واریانس یک طرفه استفاده می‌شود خروجی جدول نشان می‌دهد که براساس نتایج محاسبات مقدار F و سطح معناداری متغیرهای می‌توان نتیجه گرفت که بین متغیرهای مستقل نوع کار و نوع محصول زراعی با کیفیت زندگی رابطه معناداری وجود ندارد و می‌توان نتیجه گرفت که این دو متغیر تأثیری بر کیفیت زندگی ندارند اما توجه به محاسبات متغیرهای مستقل دوشغله بودن و نوع محصول باغی رابطه معناداری بین این دو متغیر و کیفیت زندگی وجود دارد و می‌توان براین اساس نتیجه گرفت که دو شغله بودن و نوع محصول باغی بر کیفیت زندگی تأثیر دارد و می‌تواند کیفیت زندگی روستاییان را افزایش دهد.

جدول شماره ۸. نتایج آزمون فرضیه براساس ضریب همبستگی کندال بر متغیر وابسته (کیفیت زندگی)

رد	متغیر	میانگین	مقدار F	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین	سطح معناداری	نوع ارتباط
۱	نوع کار	۳/۱۶۹۳	۱/۱۰۷	۴۸۷۵۱	۱۰۲۵۳۱	۳۵۸	رد
۲	دوشغله بودن	۳/۱۹۳۱	۲/۶۶۵	۴۶۹۱۰	۱۰۲۹۹۱	۱۰۳۲	تایید
۳	نوع محصول زراعی	۳/۱۶۸۶	۱/۳۰۳	۴۸۸۹۰	۴۸۸۹۰	۲۵۵	رد
۴	نوع محصول باغی	۳/۴۴۱۷	۲/۳۹۸	۴۲۶۴۲	۰۲۵۳۱	۰۵۰	تایید

باتوجه به اینکه متغیر وابسته و متغیرهای مستقل هر دو در سطح سنجش رتبه‌ای اندازه‌گیری شدند برای بررسی رابطه این دو متغیر از آزمون کندال استفاده شده است. باتوجه به مقدار آزمون همبستگی متغیرها و سطح معناداری، می‌توان نتیجه گرفت که بین وضعیت تأهل و سطح تحصیلات با کیفیت زندگی رابطه معناداری وجود ندارد براین اساس می‌توان گفت که وضعیت تأهل و سطح تحصیلات تأثیری بر میزان کیفیت زندگی روستاییان ندارد.

جدول شماره ۹. نتایج آزمون فرضیه‌ها بر اساس ضریب همبستگی پیرسون بر متغیر کیفیت زندگی

ردیف	متغیر	ضریب همبستگی	سطح معناداری	نوع ارتباط
۱	میزان سن	۰/۰۲۳	۰/۶۶۲	رد
۲	تعداد افراد خانوار	-۰/۰۳۸	۰/۴۷۲	رد
۳	میزان درآمد	۰/۰۵۴/-	۰/۰۳۲	تایید
۴	مقدار زمین زیر کشت	۰/۰۲۱	۰/۰۴۶	تایید
۵	زیرساخت‌های کشاورزی	۰/۰۶۴۷*	۰/۰۰۰	تایید
۶	زیرساخت‌های کالبدی	۰/۰۳۱۸*	۰/۰۰۰	تایید
۷	زیرساخت‌های نهادی	۰/۰۳۶/-	۰/۴۸۵	رد
۸	زیرساخت‌های اجتماعی	۰/۰۲۴۵*	۰/۰۰۰	تایید

باتوجه به اینکه هم متغیر وابسته وهم متغیرهای مستقل در سطح سنجش کمی هستند از آزمون پیرسون استفاده می‌کنیم بر اساس نتایج جدول، باتوجه به ضریب همبستگی و سطح معناداری بین متغیرهای می‌توان نتیجه گرفت که بین متغیرهای میزان سن، تعداد افراد خانوار و زیرساخت‌های نهادی بامتغیر کیفیت زندگی رابطه معناداری وجود ندارد اما بر اساس نتایج جدول بین متغیرهای میزان درآمد، مقدار زمین زیر کشت، زیر ساخت‌های کشاورزی، زیرساخت‌های کالبدی، زیرساخت‌های اجتماعی، امکانات رفاهی و مشارکت خانوادگی بامتغیر کیفیت زندگی رابطه معناداری وجود دارد بر اساس نتایج جدول می‌توان گفت که متغیرهای زیر ساخت‌های کشاورزی، زیرساخت‌های کالبدی، زیرساخت‌های اجتماعی، امکانات رفاهی و مشارکت خانوادگی تأثیر بسزایی بر روی کیفیت زندگی روستاییان دارند و نوع رابطه شان مثبت و مستقیم می‌باشند.

نتیجه گیری

در مطالعات مرتبط با کیفیت زندگی ابعاد مختلفی دارای اهمیت است. کیفیت زندگی مفهومی چندوجهی، نسبی، متأثر از زمان و مکان و ارزش‌های فردی و اجتماعی است که ابعاد عینی و بیرونی، ذهنی و درونی را در بر می‌گیرد. اصطلاح کیفیت زندگی به طور کلی به وضعیت محیطی که مردم در آن زندگی می‌کنند، مثل آلودگی و کیفیت مسکن و همچنین به برخی صفات و ویژگی‌های خود مردم مانند سلامت و دسترسی اشاره دارد. بنابراین، می‌توان اینگونه بیان کرد که کیفیت زندگی به طور عام و کیفیت زندگی روستاییان به طور خاص تحت تأثیر عوامل و مؤلفه‌های زیادی قرار دارند. اغلب ما درک خوبی از واژه زیرساخت داریم اما تعداد کمی هستند که می‌توانند آنرا تعریف یا نحوه اثرگذاری آن بر زندگی بشر را تشریح کنند. مفهوم زیرساخت مبهم و موجودیت‌ها و دلالت‌های زیادی دارد، اماریشه تعریف این اصطلاح مربوط به تأسیسات و تجهیزات ثابت و ماندگار نظامی است و بر این اساس زیرساخت‌های روستایی شامل مستحدمات فیزیکی ارائه دهنده خدماتی است که به عنوان نهاده‌های میانه در اجرای فعالیت‌های اقتصادی به کار می‌روند و کیفیت زندگی و بهره‌وری فعالیت‌ها و اقدامات روستاییان به طور مستقیم تحت تأثیر قابلیت

دسترسی و کیفیت آن می‌باشد. ایجاد زیر ساخت‌های روستایی به طور مؤثر به منظور به حرکت درآوردن موتور رشد اقتصاد روستایی لازم است و این امر از طریق افزایش انعطاف پذیری در الگوی تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات و نیز از طریق تقویت ارتباطات متقابل شهر و روستا میسر می‌شود. در این راستا پژوهش حاضر با هدف بررسی بین زیر ساخت‌ها و کیفیت زندگی روستاییان انجام شده است. نتایج تحقیق حاکی از آن است که ساکنین در نواحی روستایی از برخی شاخص‌های مرتبط با کیفیت زندگی رضایت بالا و درموردی از شاخص‌های رضایت پایینی دارد. به طوری که درمورد زیر ساخت‌های نهادی میانگین پاسخ‌های بدست آمده در برابر دیگر شاخص‌ها رقم پایین‌تری را نشان می‌دهد که بیانگر این امر است که روستاییان شهرستان طارم از عملکرد شوراهای دهیاریها، بانک‌ها و حمایت‌های جهاد کشاورزی رضایت پایینی دارند و اما درمورد زیر ساخت‌های کشاورزی، زیرساخت‌های کالبدی و زیرساخت‌های اجتماعی رابطه معناداری بین میانگین پاسخ‌های بدست آمده وجود دارد که بیانگر رضایت مندی بیشتر روستاییان از این شاخص‌ها می‌باشد. افزون بر این، بررسی‌ها نشان داد بین ابعاد مختلف کیفیت زندگی در نواحی روستایی، همبستگی مستقیم و معناداری وجود دارد. در رضایت مندی در هر بعد از شاخص کیفیت زندگی، همسو و هم جهت با دیگر ابعاد این شاخص است به علاوه، هر یک از ابعاد بررسی شده، رابطه معناداری با رضایت مندی نهایی از کیفیت زندگی در روستاهای شهرستان طارم دارند و هر یک از این ابعاد قادر به تبیین و پیش بینی درصدی از تغییرات متغیر وابسته کیفیت زندگی در نواحی روستایی هستند. در این میان، توان و تبیین و اثرگذاری مستقیم زیرساخت‌های کشاورزی، زیرساخت‌های کالبدی و زیرساخت‌های اجتماعی در میزان رضایت مندی نهایی از کیفیت زندگی در روستاهای شهرستان طارم، نسبت به دیگر ابعاد بررسی شده بیشتر و قوی تر است. در مجموع، تمام ابعاد بررسی شده از شاخص کیفیت زندگی در روستاهای شهرستان طارم، قادر به تبیین حدود ۴۳٪ از تغییرات میزان رضایت مندی از کیفیت زندگی در نواحی روستایی هستند و حدود ۵۷٪ باقی مانده توسط عواملی خارج از چهارچوب این تحقیق می‌باشد.

پیشنهادها

- بهبود زیرساخت‌هایی که تا حدودی ضعیف هستند مانند کیفیت آب، حمل و نقل عمومی و وضعیت بهداشت
- ایجاد زمینه‌های جلب مشارکت بیشتر مردم در کارهای عمومی روستا از طریق شورای محلی و دهیاری روستا
- حمایت دولت بویژه سازمان جهاد کشاورزی و بانک‌ها از کشاورزان و اعطای تسهیلات مناسب به آنها
- تمرکز عمده به زیرساخت‌ها و توانمندی سازی آنها بر اساس برنامه‌های توسعه محلی
- زمینه فراهم کردن بسترهای لازم برای گسترش و اجرای طرح‌های نوسازی در روستاهای شهرستان طارم
- بهبود بی درنگ پارکها از نظر امکانات تفریحی و سرگرمی، وسایل ورزشی و افزایش اماکن تفریحی سرپوشیده در مناطق روستایی.
- تأکید بر آموزش روستائیان در زمینه افزایش مهارت‌های شغلی در بخش‌های مختلف و به ویژه کشاورزی از طریق سازمان‌هایی مانند جهاد کشاورزی، سازمان فنی و حرفه‌ای و آموزش و پرورش.

منابع و مأخذ:

- ۱- آزادی، ی، تقدیسی، ا، جمشیدی، ع.ر، جمینی، د. ۱۳۹۲. ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی استان ایلام (مطالعه موردی دهستان کارزان)، مجله پژوهش و برنامه ریزی روستایی، شماره سوم، بهار و تابستان.
- ۲- ازکیا، م. ۱۳۸۷. مدیریت توسعه و زیرساخت‌های خدماتی روستایی. مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری و روستایی. تهران. فصل زمستان.
- ۳- بابایی، م. ۱۳۹۵. جزوه سمینار جامعه شناسی روستایی، دانشگاه آزاد واحد زنجان. نیم سال دوم ۹۴-۹۵.
- ۴- باسخام، م، عاقلی کهنه شهری، ل، مسائلی، ا. ۱۳۸۷. رتبه بندی شاخص کیفیت زندگی در استانهای کشور، فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی، سال نهم، شماره ۳۷، مرداد ماه ۱۳۸۹.
- ۵- علی بیگی، ج. قاسمی، ی. ا، مهدی زاده، ح. ۱۳۹۵. سنجش و ارزیابی کیفیت زندگی در سکونت گاه‌های روستایی (مطالعه موردی: دهستان زنگوران، استان ایلام)، فصلنامه ی مطالعات توسعه ی اجتماعی-فرهنگی، دوره ی پنجم، شماره ی ۴، بهار ۹۶، صفحات ۲۱۴-۱۸۷.
- ۶- عنبری، م. ۱۳۸۹. بررسی تحولات کیفیت زندگی در ایران (۱۳۶۵ تا ۱۳۸۵)، مجله توسعه محلی روستایی-شهری، دوره ۱، شماره ۲، بهار و تابستان، ۱۴۹-۱۸۱.
- ۷- رضوانی، م. ر، منصوریان، ح. ۱۳۸۷. سنجش کیفیت زندگی: بررسی مفاهیم، شاخصها، مدلها و ارائه مدل پیشنهادی برای نواحی روستایی. فصلنامه روستا و توسعه، سال. ۱۱، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۷.
- ۸- لطیفی، غ. ر، سجاسی قیداری، م. ۱۳۹۰. رتبه بندی سطح رفاه اجتماعی شهرستان‌های استان زنجان با استفاده از تکنیک TOPSIS، فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، دوره ۲، شماره ۷، تابستان، ۱۶۵-۱۹۰.
- ۹- کرد ب. ۱۳۹۵. واکاوی وضعیت اقتصادی و کالبدی نواحی روستایی در ارتباط با کیفیت زندگی روستانشینان شهرستان چابهار. اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۵ (۱۶): ۴۳-۵۴.
- ۱۰- کوچکی نژاد، ف، رمضان زاده لسبوئی، م، معصوم پورسما گوش، ج، فتاحی، ا. ۱۳۸۹. بررسی و سنجش کیفیت زندگی در نواحی روستایی بخش مرکزی شهرستان کرمانشاه، چشم انداز جغرافیایی. مطالعات انسانی، سال ششم، شماره ۱۴، بهار ۱۳۹۰.
- 11- Biderman, A. D. 1974. Social indicators, In R.L. Clewett & Jerry C. Olson (Eds.) whence and whither in social indicators and marketing ,pp.27-44, Chicago, American Marketing Association.
- 12- Pal, A. K. Kumar, U. C., 2005 ,Quality of life concept for the evaluation of societal development of rural community in West Bangal, India, Rural Development, Vol. 15, No 2.
- 13- Lee, J. Je, H ,.Koo, B. 2008. A Study on the Direction of Remodeling for Super High-Rise Housing through Survey with Express .
- 14- Fisher, G . ۱۹۹۵. A quality of life research and sociology annual preview of sociology, Vol(1) ,No.21,p.26.